

KVARNPLATS, LANDSVÄG OCH DOLDA GRAVAR

Arkeologisk utredning inom Forsby 1:19 och 1:3, Köpings socken och kommun samt Östtuna 1:3, Björskogs socken, Kungsörs kommun, Västmanlands län.

ÅSA BERGER

Rapporter från Arkeologikonsult 2019:3228

ARKEOLOGIKONSULT
Optimusvägen 14
194 34 Upplands Väsby
Tel: 08-590 840 41

www.arkeologikonsult.se

OMSLAG: Översiktsfoto över Östtuna kraftstation. Foto från väster.
Spridningstillstånd från Lantmäteriet.

ALLMÄNT KARTMATERIAL:

Fastighetskartan: © Lantmäteriet Dnr: 50007066_140003
Terrängkartan, samt GSD-Översiktskartan: Lantmäteriet (CC0)

© Arkeologikonsult 2019

Upphovsrätt, där inget annat anges, enligt Creative Commons licens CC BY.
Villkor finns tillgänglig på <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.sv>

KVARNPLATS, LANDSVÄG OCH DOLDA GRAVAR

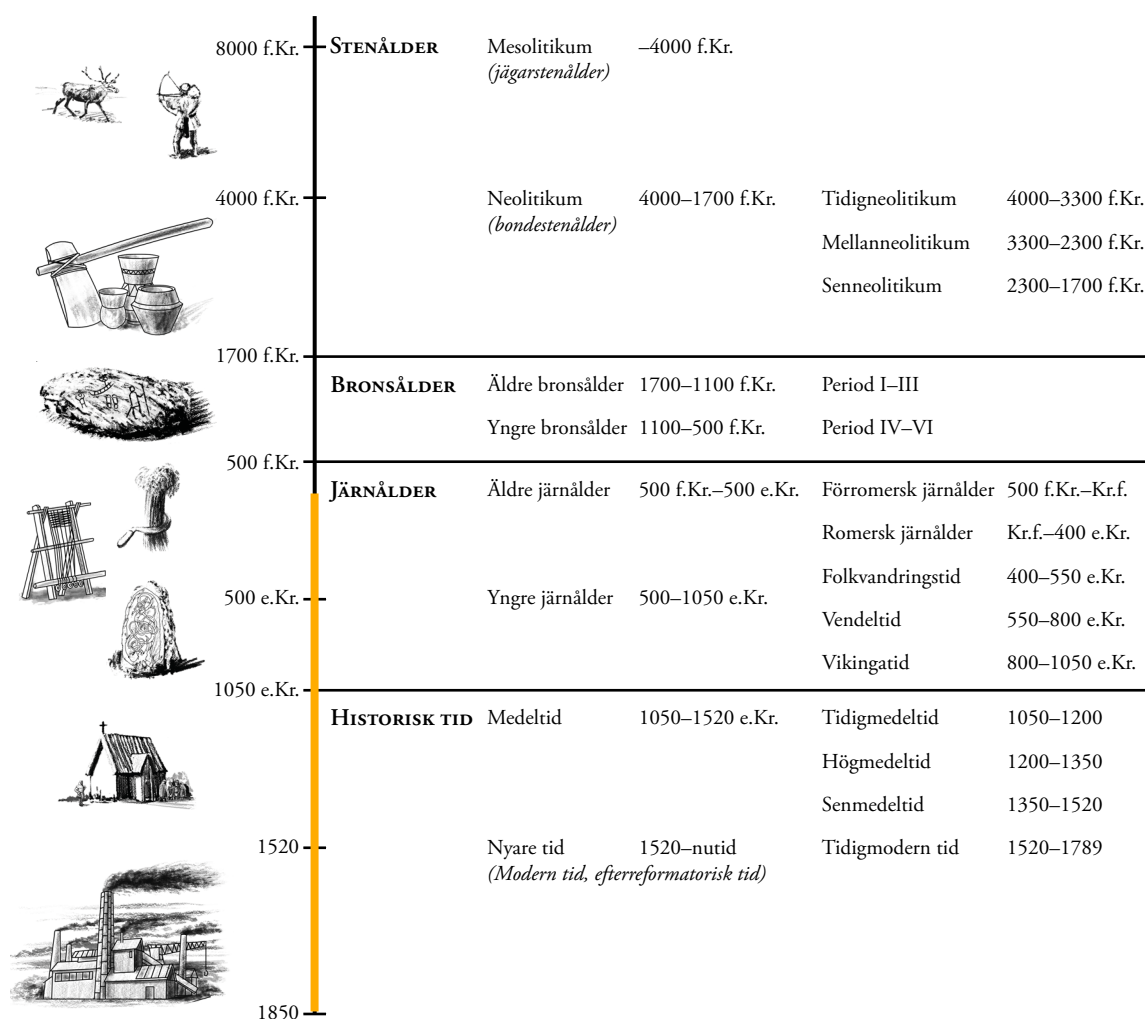
Arkeologisk utredning inom Forsby 1:19 och 1:3, Köpings socken och kommun
samt Östtuna 1:3, Björskogs socken, Kungsörs kommun, Västmanlands län.

ÅSA BERGER

Rapporter från Arkeologikonsult 2019:3228

ARKEOLOGISK PERIODINDELNING

ANTIKVARISK BEDÖMNING

Antikvarisk bedömning anger hur man enligt kulturmiljölagen (1988:950), och till viss del även skogsvårdslagen (1979:429), bedömt lämningen och dess eventuella lagskydd vid registreringstillfället. Den slutgiltiga bedömningen görs alltid av Länsstyrelsen.

Fornlämning är en lämning som omfattas av skydd enligt kulturmiljölagen. För att en lämning ska kunna bedömas som fornlämning krävs att den tillkommit före 1850, är en lämning efter människors verksamhet under forna tider, som har tillkommit genom äldre tiders bruk och som är varaktigt övergiven. Det är förbjudet att utan tillstånd från länsstyrelsen rubba, ta bort, gräva ut eller på annat sätt ändra eller skada en fast fornlämning.

Möjlig fornlämning innebär att man vid registreringstillfället inte kunnat ta ställning till om lämningen är en fornlämning

eller inte. Lämningen måste vara bekräftad i fält. Möjlig fornlämning kan även anges för en lämning som har undersökts i samband med en arkeologisk undersökning, men där man inte fastställt lämningens utbredning.

Övrig kulturhistorisk lämning används för kulturhistoriska lämningar som har tillkommit efter 1850, men som ändå anses ha ett antikvariskt värde. Bedömningen används även för vissa lämningar som inte uppvisar fysiska spår, t.ex. fyndplats eller plats med tradition.

Ingen antikvarisk bedömning används för lämningar som blivit helt borttagna genom en arkeologisk undersökning eller förstörda. Inget skydd enligt kulturmiljölagen kvarstår. Lämningar som endast är kända via kartmaterial, skriftlig eller muntlig källa och inte har kunnat återfinnas i fält kan inte heller ha en antikvarisk bedömning.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

SAMMANFATTNING.....	7
INLEDNING	7
SYFTE	7
TOPOGRAFI OCH FORNLÄMNINGSBILD.....	7
GENOMFÖRANDE	10
NAMNET ÖSTUNA.....	10
METALLFYNDET FRÅN LILLA FORSBY.....	10
SKRIFTLIGA KÄLLOR.....	11
LANDSVÄG, BRO OCH GÄSTGIVERI	13
KARTOR.....	15
RESULTAT	19
Inventering	19
Sökschaktning.....	22
AVSLUTANDE DISKUSSION	26
REFERENSER	27
Äldre kartor	27
Arkiv.....	27
Litteratur	28
Otryckta källor.....	28
Bild.....	28
ADMINISTRATIVA OCH TEKNISKA UPPGIFTER.....	29
BILAGOR	30
Bilaga 1. Schaktbeskrivning	30
Bilaga 2. Anläggningsbeskrivning.....	31
Bilaga 3. ¹⁴ C-analys.....	32

Figur 1. Utredningsområdet i Östuna/Forsby på Terrängkartan. Skala 1:50 000.

SAMMANFATTNING

Inför att Mälarenergi skulle anlägga en bäckfåra för att underlätta passage för lekande fisk vid Östtuna kraftstation strax söder om Köping utförde Arkeologikonsult en arkeologisk utredning. Vattenkraft har utnyttjats på platsen åtminstone sedan 1400-talet då en kvarn omnämns i skriftliga källor. Kvarnar har sedan funnits på platsen ända fram till 1900-talets början. Genom området löper den gamla landsvägen mellan Arboga och Köping som idag är helt övergiven.

Vid inventering kunde konstateras att området omformats kraftigt i senare tid och att nästan inga rester av äldre vattenanknutna aktiviteter fanns kvar. Vid sökschaktning påträffades vad som tolkades som tre flatmarksgravar som möjligen utgör stensatta urnegropar, en typ av grav som är vanlig i Västmanland. Gravarna registrerades som fornlämning i Kulturmiljöregistret och den gamla landsvägen, delar av en vattenränna och rester av en kvarnbyggnad från sent 1800-tal registrerades som övrig kulturhistorisk lämning.

INLEDNING

Inför byggnation av en faunapassage vid Östtuna kraftstation söder om Köping (figur 1) beslutade Länsstyrelsen om en utredning inom det aktuella området (Lst dnr 431-2644-2018, uppdragsnr 201900040). En bäckfåra skulle konstrueras på åns nordvästra strand för att underlätta passage för fisk. Utnyttjande av vattenkraft på platsen är känt sedan 1400-talets början i form av en kvarn. Läget intill landsvägen mellan Köping och Arboga har bidragit till att man under 1600- och 1700-talen uppfört

både krog och gästgiveri. På karta från 1630-talet omnämns även en annan typ av industri som haft behov av vattenkraften, nämligen ett vantmakeri med tillverkning av kläde.

Det aktuella utredningsområdet omfattade drygt 11 000 m². Arbetet inleddes med en inventering av hela området som följdes av sökschaktning inom de ytor som berördes av byggnation. Arkeologikonsult utförde utredningen i november 2018.

SYFTE

Syftet med den arkeologiska utredningen var att ta reda på om fornlämningar berördes av det planerade arbetsföretaget med faunapassagen. Utredningen skulle preliminärt avgränsa nyupptäckta fornlämningar inom utredningsområdet. Re-

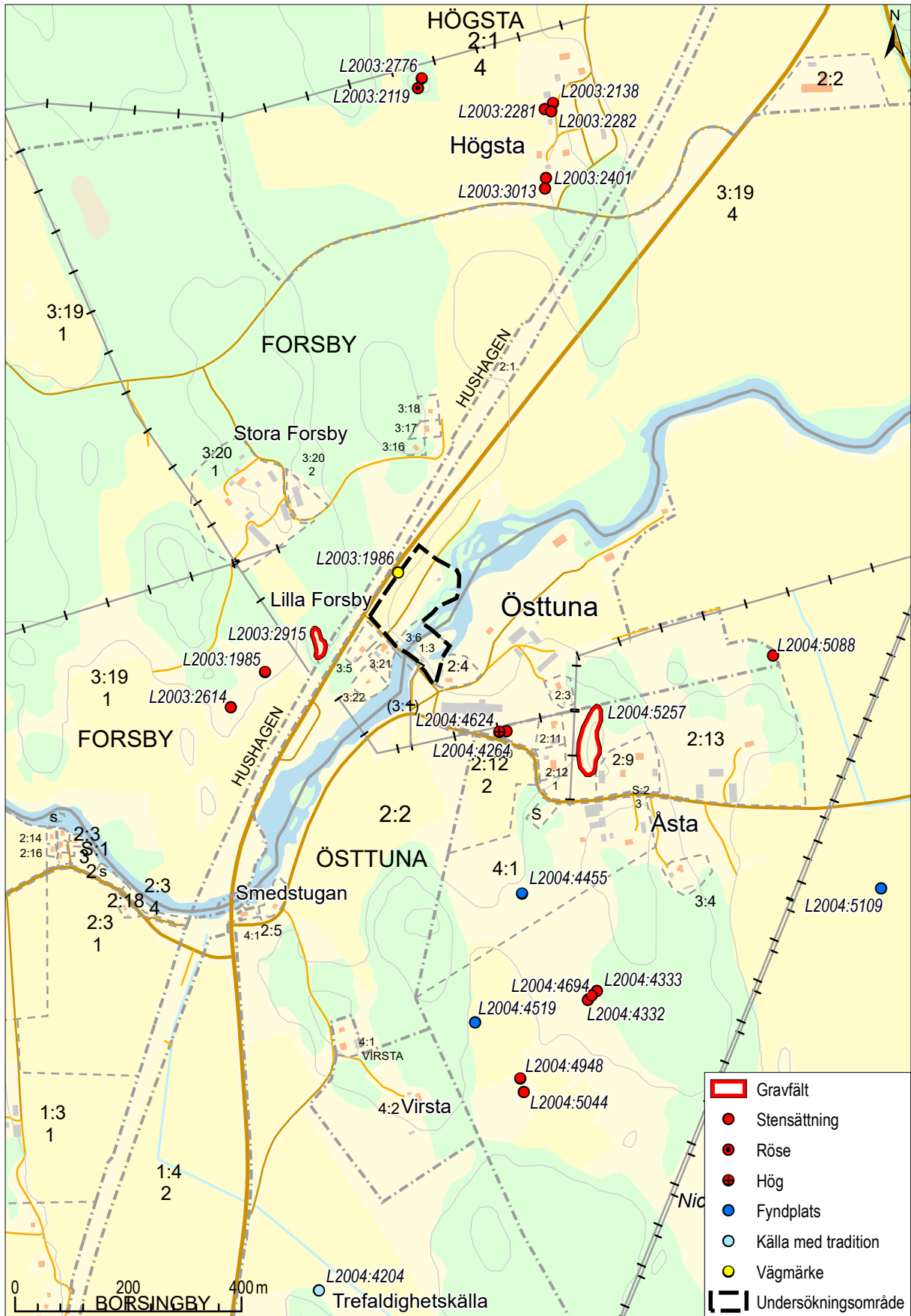
sultaten från utredningen skulle kunna användas vid Länsstyrelsens fortsatta tillståndsprövning och utgöra underlag inför eventuella kommande arkeologiska åtgärder. Resultaten skulle också kunna användas som underlag i företagarens planering.

TOPOGRAFI OCH FORNLÄMNINGSBILD

Östtuna kraftstation ligger vid Hedströmmen, 5 kilometer väster om dess utlopp i Mälaren (figur 2). I Hedströmmen går gränsen mellan Köpings socken och kommun i nordväst och Björskogs socken i Kungsörs kommun i sydost. Landskapet består främst av åkermark men även av mindre skogspartier. Äldre kartmaterial visar att landskapet utnyttjats på samma sätt sedan åtminstone 1600-talet.

Kring Östtuna gård i öster finns flera ensamliggande gravar (L2004:4264, :4624, :5088) samt ett gravfält (L2004:5257). Även vid Lilla Forsby i väster finns flera stensättningar (L2003:2614, :1985) och ett gravfält (L2003:2915). Förhållandena är liknande vid de flesta byarna i trakten; Borsingby, Virsta, Mistta, Högsta, Husta och Täljsta vars namn också pekar på ett ursprung i järnåldern. På de gravfält som kan

Figur 2. Översiktskarta med nämnda fornlämningar. Skala 1:8 000.

Figur 3. Den gamla landsvägen mellan Köping och Arboga löpte genom utredningsområdet. Foto från sydväst.

knytas till ovanstående byar finns förutom stensättningar också ofta en eller flera högar. Flera lösfynd av pärlor av glas och bärnsten har gjorts på åkrarna i anslutning till gårdarna öster om Hedströmmen (L2004:4455, :4519, :5109).

Byarna Högsta, Täljsta och Husta ligger på en moränås som sträcker sig cirka 3 kilometer rakt norr ut från det aktuella området (figur 1). Längst i norr ligger byn Ullvi. Då gravfältet vid Ullvi undersöktes i början av 1990-talet påträffades 27 stensättningar och en flatmarksgrav. Dessutom undersöktes en hög med en diameter på 10 meter. Fynden från gravarna bestod bland annat av keramik, brända ben, kammar, spelbrickor, knivar, nålar, nitar, agraffknappar, en spännbuckla, en fibula, ett ringspänne, ett ryggnappsspänne, mynt, en brodd, en pincett och en armrिंग. Den västra delen av gravfältet daterades till en tidsperiod mellan folkvandringstid och vendeltid medan den östra delen daterades till sen vendeltid/tidig vikingatid (KMR).

I direkt anslutning till undersökningsområdet finns ett vägmärke i form av en milstolpe i gråsten

(L2003:1986). Stolpen är rest 1870 men väg 572, som den nu står uppställd invid, byggdes inte förrän efter 1911 (Häradskartan). Milstenen är alltså flyttad till sin nuvarande plats.

På Köpings museum finns ett hänge i brons som enligt uppgift är påträffat vid Lilla Forsby, Östuna av Bertil Andersson år 1951. Den exakta fyndplatsen är okänd men i en tidningsartikel i Köpingsposten från 1951 uppges den ha hittats ”i den intill hemmet och gamla landsvägen liggande potatisåker”. Det är med största sannolikhet den åkeryta som ingick i utredningsområdet.

Genom området löper den väg som var huvudvägen mellan Köping och Kungsör/Arboga ända fram till 1900-talets början då den ersattes av väg 572. Vägpartiet i undersökningsområdet (figur 3) var i användning något längre då den ledde fram till ett bostadshus i norr. Idag är den delen av vägen nästan helt överväxt och fungerar bara som gångväg. Vägens fortsatta sträckning upp mot Köping är ställvis synlig som ett ljus stråk i åkermarken norr om undersökningsområdet.

I norra delen av undersökningsområdet fanns rester av ett bostadshus som rivits under senare tid. Exakt när detta skedde har inte kunnat fastställas. De sopor som fanns i anslutning till huset var dock delvis från 1970-talet. Resterna av huset med tillhörande uthus och jordkällare omgavs av en igenväxt trädgård med fruktträd och bärbuskar. Öster om trädgården sluttade marken brant ned mot ån.

Längst i väster bestod det aktuella området av åkermark som vid undersökningstillfället var nyplöjd. I sydvästra delen fanns gräsmatta och prydnadsbuskar. På sydöstra sidan om Hedströmmen bestod marken delvis av hårdjord yta närmast kraftstationen och en kraftigt överväxt, anlagd halvö med diverse sopor och skräp.

GENOMFÖRANDE

Arbetet inleddes med arkiv- och kartstudier för att skapa underlag för den kommande inventeringen. Digitala historiska kartöverlägg upprättades för att få en överblick över bebyggelse, anläggningar och vägsystem.

Hela den utpekade ytan inventerades och synliga anläggningar karterades. Efter fältinventeringen pekades områden för utredningsgrävning ut och diskuterades med Länsstyrelsen. Metalldetektering pla-

nerades i åker- och trädgårdsmark men kunde inte utföras på grund av att marken frusit. Sökschaktning utfördes med grävmaskin och schakten rensades delvis för hand. Schakt, påträffade anläggningar och fynd dokumenterades i text och bild samt mättes in med RTK-GPS. Efter avslutad undersökning lades schakten igen.

Ytterligare arkiv- och kartstudier utfördes i samband med rapportarbetet för att fördjupa bilden av platsen.

NAMNET ÖSTUNA

Idag skrivs namnet *Östtuna* men i äldre tid förekommer endast stavningen *Östuna*. Ortnamn med *-tuna* är bildade av ordet *tun* som betyder hägnad, stängsel, gårdsgård eller i förlängningen inhägnat område. Det är sedan länge klarlagt att sådana namn förekommer på platser som varit centralorter i samhället

under förhistorisk tid. I Sverige finns kring 120 *-tuna*-namn, de flesta i Mälardalen. Namnen antas ha uppkommit under äldre järnålder och spritts vidare under yngre järnålder (Svenskt ortnamnslexikon 2003).

METALLFYNDET FRÅN LILLA FORSBY

Det hänge som påträffades vid Lilla Forsby 1951 (figur 4) beskrivs på följande sätt i museets register: *amulett av brons, cirka 1500-tal, med bibliskt motiv med texten "bebådelse" i förkortad form på ryska*. En översiktlig undersökning visar att det sannolikt rör sig om en så kallad reseikon med rysk-ortodoxt ursprung (muntlig uppgift Elisabet Regner, Historiska museet). Motivet är mycket riktigt bebådelsen med ängeln Gabriel som berättar för Maria att hon ska föda Guds son.

I handlingar i Antikvarisk-topografiska arkivet gällande Forsby finns ett brev från Riksantikvarieämbetet där föremålet dateras till 1500-talets senare hälft. Det är oklart vad som har legat till grund för dateringen. Sökningar på nätet ger främst träffar på olika auktionssajter med knapphändig information. Liknande ikoner verkar dock ha förekommit under 1600–1800-tal. Hängen med nästan identiskt motiv går att köpa nyttillverkade än idag. Någon närmare studie av föremålet har inte kunnat göras inom detta arbete.

Intressant i sammanhanget är att det under åren 1808 och 1809 inhystes en grupp ryska krigsfångar i Rådhuset i Köping. Dessa placerades ut som arbetskraft både i staden och på landsbygden runt om. Privatpersoner tog chansen att få gratis arbetskraft. Uppgifter finns om att två ryska krigsfångar placerades på Östuna gård (Björnånger 1974).

Figur 4. Den ryska reseikon av brons som påträffades vid Lilla Forsby 1951 (ca 5,3x4,6 cm stor). Den exakta fyndplatsen är okänd. Föremålet är utställt på Köpings museum. Foto: Erika Almgren, Köpings museum.

SKRIFTLIGA KÄLLOR

Gården Östuna omnämns första gången på 1370-talet, år 1415 omtalas Östuna kvarn. Forsby nämns redan 1350 och Forsby kvarn på 1470-talet. Det är oklart om de kvarnar som omtalas är en och samma kvarn som fått olika namn eller om det faktiskt funnits två kvarnar vid forsén. Från 1500-talet finns uppgifter om att Kungsgården i Köping bedrev laxfiske i stor skala vid Grönö-Kallstena-Östuna. Vid samma tid gjordes också försök med hammarsmedjedrift under en kort period men den lades snart ned. På 1580-talet anlades en mindre vattendriven hammare av en hillebardssmed som var bosatt på Östuna. Denna lades ned innan 1617 (Björnånger 1974). Den exakta placeringen för dessa hammare är okänd.

Östuna kvarn var en så kallad tullkvarn (Björnånger 1974). Detta innebar att man malde sitt mjöl mot en avgift som betalades med en del av den säd man lämnade till malning. Kvarnen beskattades sedan av kronan. Kvarnen var alltså ingen husbehovskvarn tillhörande gårdarna i trakten utan var knuten till kronan. Under 1800-talet övergick ägandet från kronan till privata intressenter (Björnånger 1974). I kyrkböckerna uppges Östuna kvarn ägas av Skinnskattebergs bruk och arrenderas av olika personer,

bland annat löjtnant Schenström på Östuna som sedan köper den 1865. Kvarnen uppges ha sex par stenar vid denna tid.

År 1788 gjordes en utredning för att ta reda på om dammen vid Östuna kvarn var orsaken till den ”updämning och vattuskada” som drabbade flera gårdar uppströms ”nästan årligen”. Ryttmästare Ahlbom på Kullinge ansåg att den vattenminskning som skett på hans ägor då dammen vid Östuna brustit 1777 bevisade att det var dammen som orsakade vattenskadorna. Ägaren av Östuna gård och kvarn, direktör Mannersträhle, ansåg inte att den vattenled som uppstått vid kvarnen kunde anses vara en damm. Han trodde snarare att problemen med översvämningar kunde knytas till det faktum att Östuna bro byggts om och fått två trånga vattenpassager i stället för tre större och att den bro som förre ägaren av Kullinge hade byggt uppströms låg i vägen.

Landsfiskal Lind påpekade att då kvarnen flyttats från sitt gamla ställe till det nuvarande hade vattenskadorna blivit så odrägliga att markerna uppströms delvis blev satta ut stånd. Den ”nyligen inrättade men nu af vattufloed till mera än hälften borttagna” kvarndammen hade inte varit försedd med luckor.

Figur 5. Kanske kan det ha sett ut så här när Hedströmmens vattennivå mättes upp. Lantmätare i färd med att konstruera en karta. Illustration i marginalen av karta från 1735 över Breyds byallmanning, Öreryds socken, Jönköpings län (LMM 06-öre-2).

Han ansåg att sådana borde inrättas och att det skulle avhjälpa problemet med översvämningarna. Ägarerna till de uppströms liggande hemmanen vittnade om att kvarnen år 1776 flyttats från sitt ”gamla och rätta” ställe som låg längre uppströms och att en dammvall anlagts tvärs över hela strömmen. Tidigare hade det bara funnits ett litet vattendrag utmed strömmens ena sida som ledde vattnet till kvarnen. Vid besiktning kunde förrättaren konstatera att markägarnas uppgifter stämde. En tre alnar hög dammvall (1,78 meter) sträckte sig över hela åfåran.

Det är inte helt lätt att följa alla turerna i fallet. Det förefaller dock som om man efter uppmätningar av höjdskillnader i ån och besiktning av det aktuella partiet konstaterade att dammen inte kunde påverka särskilt mycket. Översvämningarna ansågs orsakade av den bråte som låg kvar efter att den gamla Östuna bro rivits och ersatts med en ny. Direktör Mannerstråhle behövde därmed inte ordna några dammluckor vid Östuna kvarn.

Av ovanstående handlingar får vi veta att kvarnen ursprungligen legat på den nordvästra sidan av strömmen, att den brunnit och sedan flyttats till strömmen andra sida någon gång under 1700-talet.

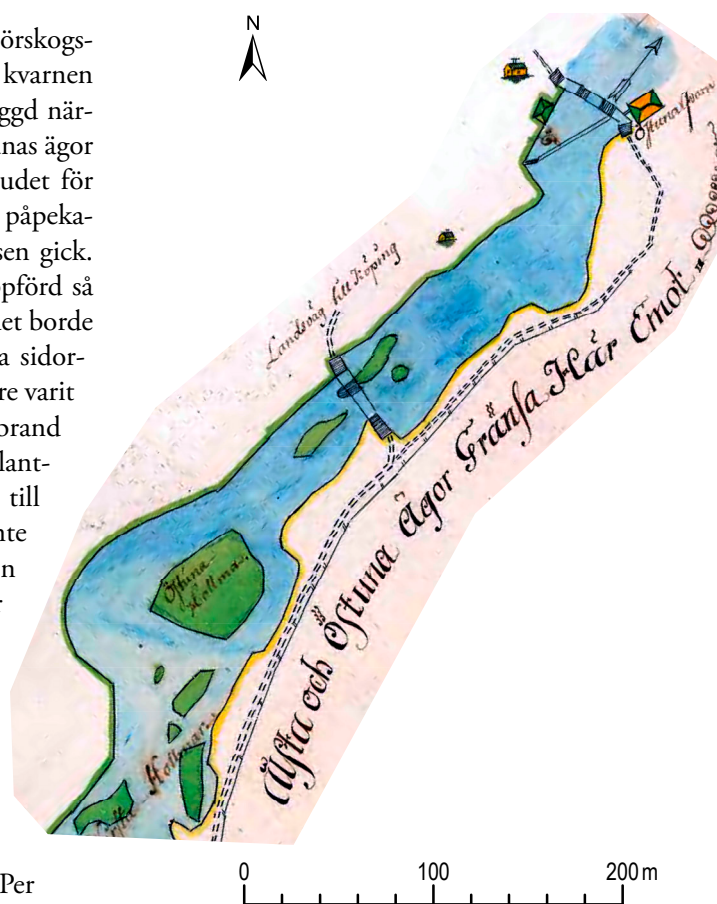
Uppmätningen redovisades på en plan där kvarnen syns på strömmens sydöstra sida (figur 6). Över ån löper damvallen och en bro. På norra sidan finns en byggnad direkt utmed stranden. På kartan finns ingen förklaring till vad denna byggnad använts till. Möjligen är detta den tidigare kvarnen.

Idag ligger Forsby i Köpings socken nordväst om Hedströmmen och Östtuna sydväst om strömmen, i Björskogs socken. I de medeltida handlingarna uppges Forsby omväxlande ligga i Björskogs socken och Köpings stad (Ortnamnsregistret). Östuna kvarn uppges i flera äldre källor, bland annat mantals- och husförhörlängder, ligga i Köpings landsförsamling. 1615 hör Östuna tullkvarn till Björskogs socken. I husförhörlängderna tas Östuna kvarn upp under Köpings landsförsamling ända från den tidigaste 1729. I dessa längder förekommer inte namnet Forsby kvarn alls.

Inte ens sockenborna verkar ha haft klart för sig hur det hängde ihop. Den 14 mars 1882 utfördes en utredning för att avgöra i vilken socken Östuna kvarn var belägen (LMM 19-BJG-72). Utredningen omfattade även Kallstena kvarn en dryg kilometer österut. Ombuden för de båda socknarna var inte

överens om Östuna kvarns tillhörighet. Björskogsborna hävdade att det var uppenbart att kvarnen hörde till deras socken eftersom den var byggd närmare Hedströmmens södra strand och Östunas ägor och gränsen gick i själva strömmen. Ombudet för Köpings socken höll med om detta men påpekade att han inte visste var i strömmen gränsen gick. Dessutom hade kvarnen "af ålder" varit uppförd så som belägen inom Köpings socken och att det borde finnas handlingar som bevisade detta. Båda sidornas ombud påtalade att Östuna kvarn tidigare varit belägen på norra sidan men att den efter en brand blivit flyttad till södra sidan. Kommissionslantmätare August Lejdström avgjorde tvisten till Björskogsbornas fördel. Det verkar dock inte som att detta ändrade något i praktiken. Även efter 1882 redovisas Östuna kvarn under Köpings landsförsamling i kyrkböckerna.

I vattenanknutna miljöer kan man se att närheten till vattnet vars kraft man var beroende av också fick negativa konsekvenser. Det finns ofta exempel på att personer drunknat, så även vid Östuna kvarn. Den 30 mars 1758 föll mjölnaren Per Jermans 5-åriga dotter Anna Maria ned i vattenrännan och drogs in under vattenhjulet. Hon hittades sedan död strax utanför hjulhuset.

Figur 6. Plan från utredning 1788 då flera gårdar uppströms kvarnen fått sina åkrar översvämmade. Skala 1:4 000.

LANDSVÄG, BRO OCH GÄSTGIVERI

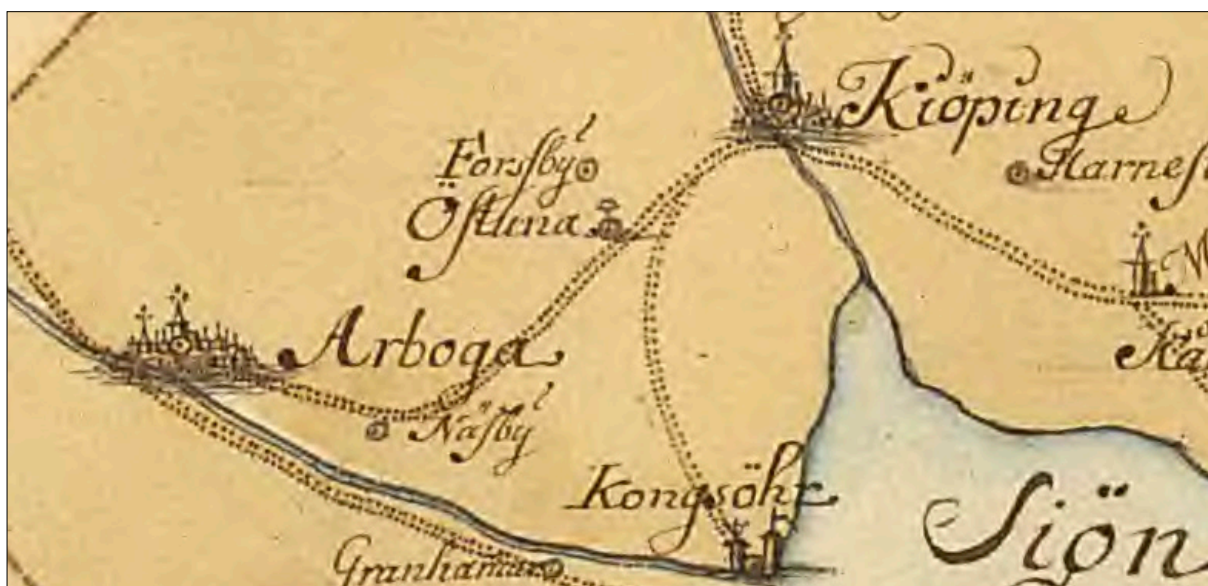
Östuna låg längs den så kallade Konungsvägen upp mot Västerås passerade under tidig medeltid. Tidigare hade man valt vägen via Medåker och Strö, längre mot väster men när ett sankt område i Björskog hade torkat upp kunde denna väg börja nyttjas. Från Östuna löpte vägen från början vidare upp mot Ullvi i norr (Björnånger 1960). När Köping blev stad och ökade i betydelse fick vägen en ny sträckning längre mot öster som sedan kom att fungera som landsväg mellan Köping och Arboga ända fram till 1900-talet. Drygt 200 meter sydväst om utredningsområdet fanns en bro ända fram till 1900-talets början. Det äldsta belägget för bron är en karta från år 1600 men en bro eller ett vad måste givetvis ha funnits redan tidigare. Vägen syns för första gången på kartan över Forsby från 1640-talet (se avsnittet om kartor nedan). På Häradskartan från 1905–11 finns bron kvar men på ekonomiska kartan från 1962 är den riven.

Idag utgör de gamla brofundamenten stöd för en fjärrvärmeledning.

År 1688 mätte lantmätaren Johan Carlsten upp landsvägen mellan Nykvarn öster om Västerås och Arboga och nämnde då Östuna krog bland de gästgivargårdar som fanns utmed vägen. Gästgivargårdar var ställen där personer som var på resa kunde betala för kost, härbärg och skjuts. Redan under medeltid ordnades ett system där det i varje by skulle tillsättas en så kallad rättare, som mot betalning skulle anskaffa kost och husrum åt resande. 1636 års gästgiveriordning tillät att man inrättade gästgiverier på 2 miles avstånd från varandra utmed de allmänna vägarna. 1649 föreskrevs att det i gästgivargården skulle finnas en våning för adel, en för annat hederligt folk och en för "gement sällskap" (Nordisk familjebok 1909).

Figur 7. Karta över del av Mälaren från år 1700 där Östuna har markerats med ett kvarnhjul och symbolen för krog.

Figur 8. Karta över landsvägar, post- och gästgivaregårdar i Västmanland 1731. Forsby har markerats med symbolen för gästgivaregård och Östuna med symbolen för krog.

På en karta över del av Mälaren från år 1700 har kvarnen vid Östuna markerats med ett litet kvarnhjul och strax intill denna finns en symbol för krog (figur 7). En krog var också ett ställe där man kunde äta och dricka men som inte omfattades av samma regelverk. Det finns inga namn vid symbolerna men läget utmed Hedströmmen talar för att det rör sig om Östuna och/eller Forsby. En karta från 1731 visar landsvägarna genom Västmanland och de post- och gästgivaregårdar som låg invid dem. Både Forsby och Östuna är utmärkta på kartan. Forsby har sym-

bolens för gästgivaregård och Östuna symbolen för krog (figur 8). Till kartan från 1731 hör en tabell med "alla Ordinarie [sic] gästgivaregårdar med Mijletalet dem emellan". I tabellen nämns Östuna som uppges ligga 2 mil från gästgiveriet i Kolbäck och en mil från det i Arboga. Mellan 1729 och 1746 tas också Östuna krog upp i husförhörlängderna för Köpings landsförsamling. Där har den som driver krogen titeln gästgivare. Det verkar alltså ha funnits både krog och gästgiveri på platsen men det är oklart var krogen legat och när den var i drift. Skriftliga

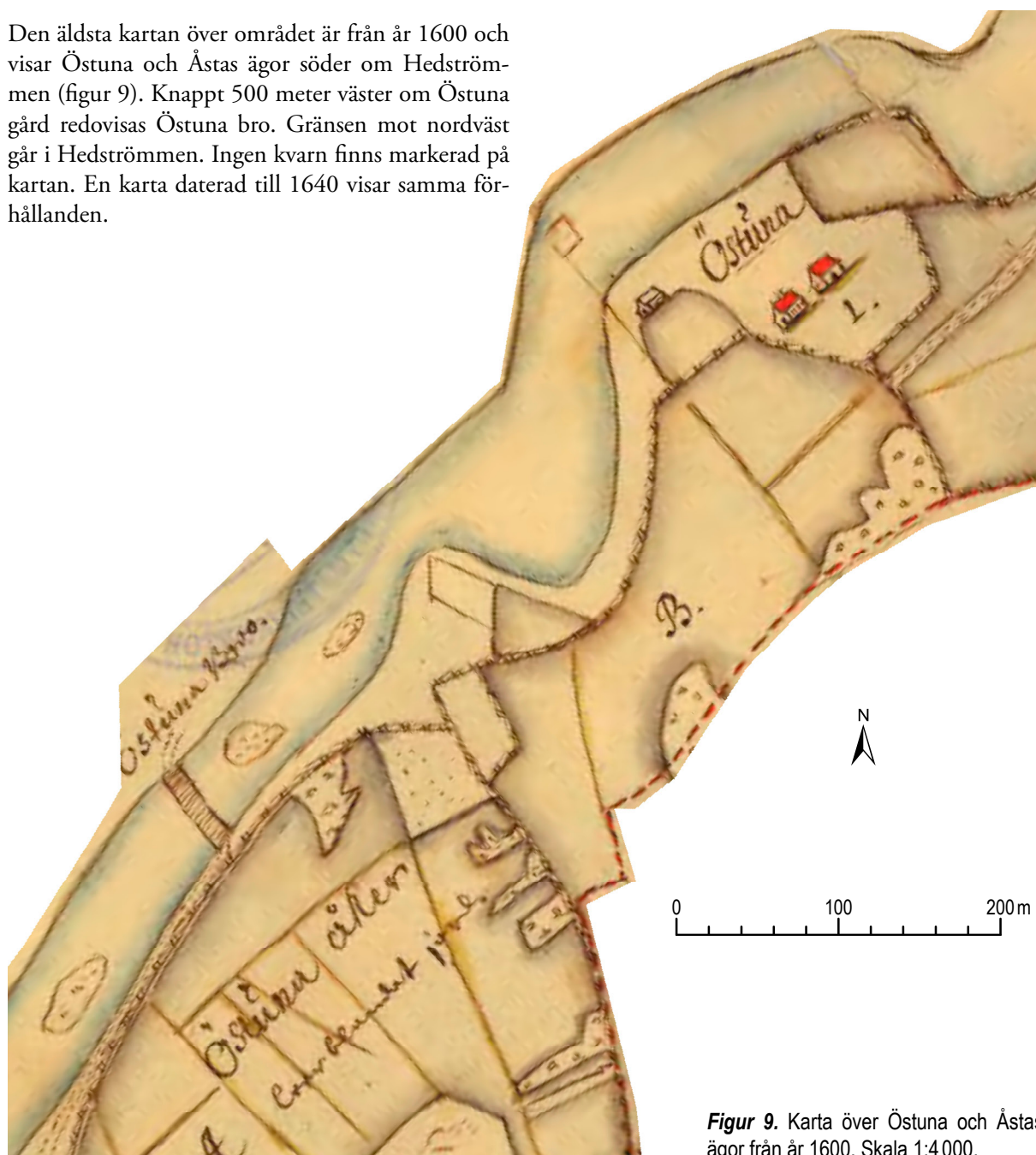
uppgifter gör dock gällande att gästgiveriet ersatte krogen redan år 1650. Under 1600-talet fungerade gästgiveriet och krogen som mötesplats för Kungsörs kompani och vid vissa tillfällen hölls även häradsting där (Björnånger 1974).

På väg till Västergötland passerade Carl von Linné Köping år 1746. Han uppger då att gästgivargården

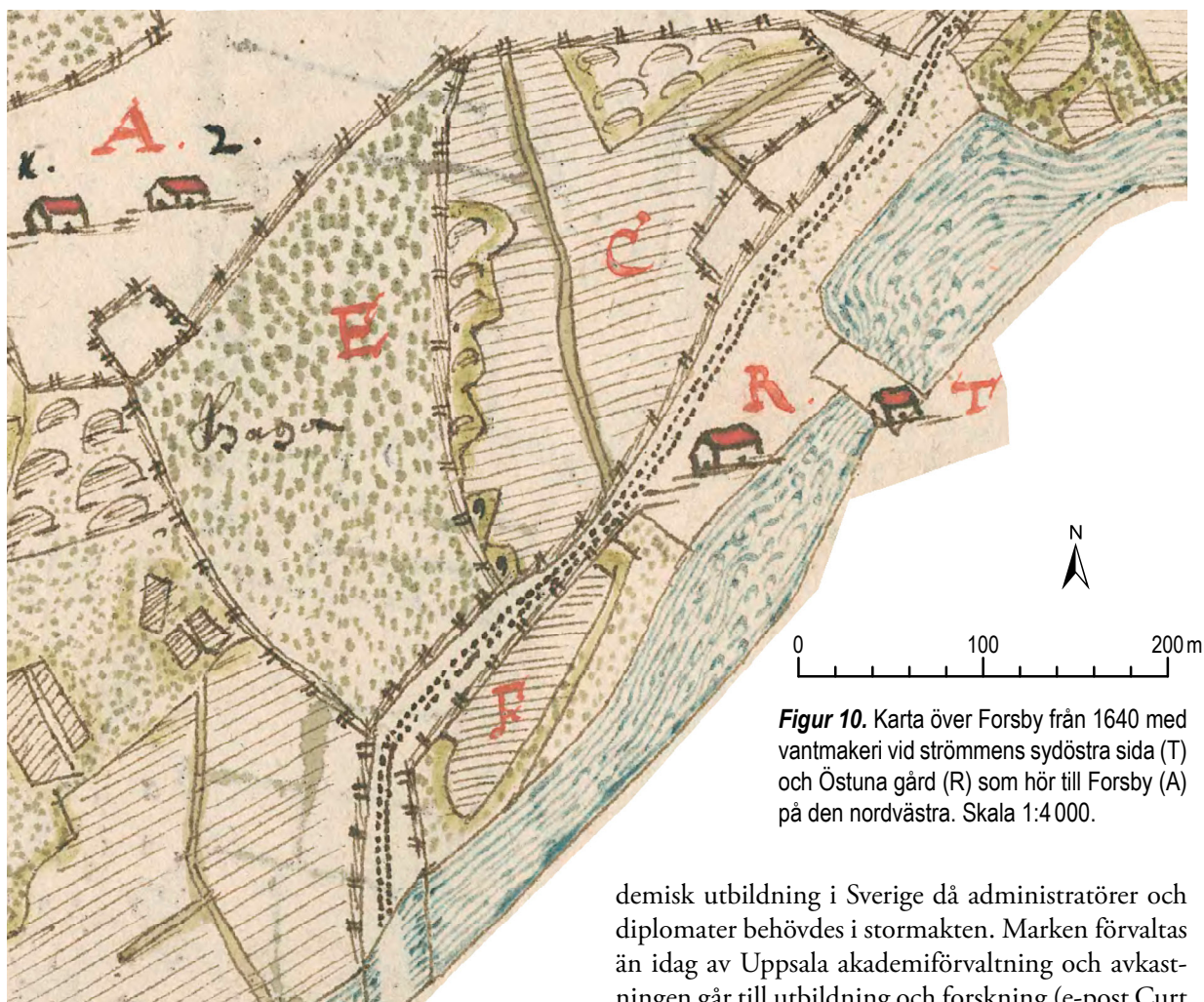
blivit flyttad från Östuna till Köping stad (Linné 2005). Detta bekräftas av en karta över Forsby från 1748 där en gård kallad Östuna, som ligger mellan landsvägen och strömmen, uppges ha varit gästgiveri fram till 1746 då det flyttades till Köping. Platsen för gården ligger cirka 175 meter nordost om det aktuella utredningsområdet.

KARTOR

Den äldsta kartan över området är från år 1600 och visar Östuna och Åstas ägor söder om Hedströmmen (figur 9). Knappt 500 meter väster om Östuna gård redovisas Östuna bro. Gränsen mot nordväst går i Hedströmmen. Ingen kvarn finns markerad på kartan. En karta daterad till 1640 visar samma förhållanden.

Figur 9. Karta över Östuna och Åstas ägor från år 1600. Skala 1:4 000.

Figur 10. Karta över Forsby från 1640 med vantmakeri vid strömmens sydöstra sida (T) och Östuna gård (R) som hör till Forsby (A) på den nordvästra. Skala 1:4 000.

Kartan över Forsby från 1640 (figur 10) visar bron över strömmen i sydväst och i nordost finns ett vantmakeri, en verkstad där man tillverkade tyg av typen kläde (SAOB). Vantmakeriet är beläget på Hedströmmens sydöstra sida och det förefaller som om någon typ av bro leder över från Forsby. Strax söder om vantmakeriet, på andra sidan Hedströmmen, finns en byggnad som beskrivs som "Östuna gård som hör till Forsby bolstadh". Kvarnen finns inte utmärkt och i den tillhörande texten står: "såg och miölquarner inter". Vid samma tid finns kvarnen belagd i andra källor men den tillhörde inte Forsby och redovisas därför inte på kartan.

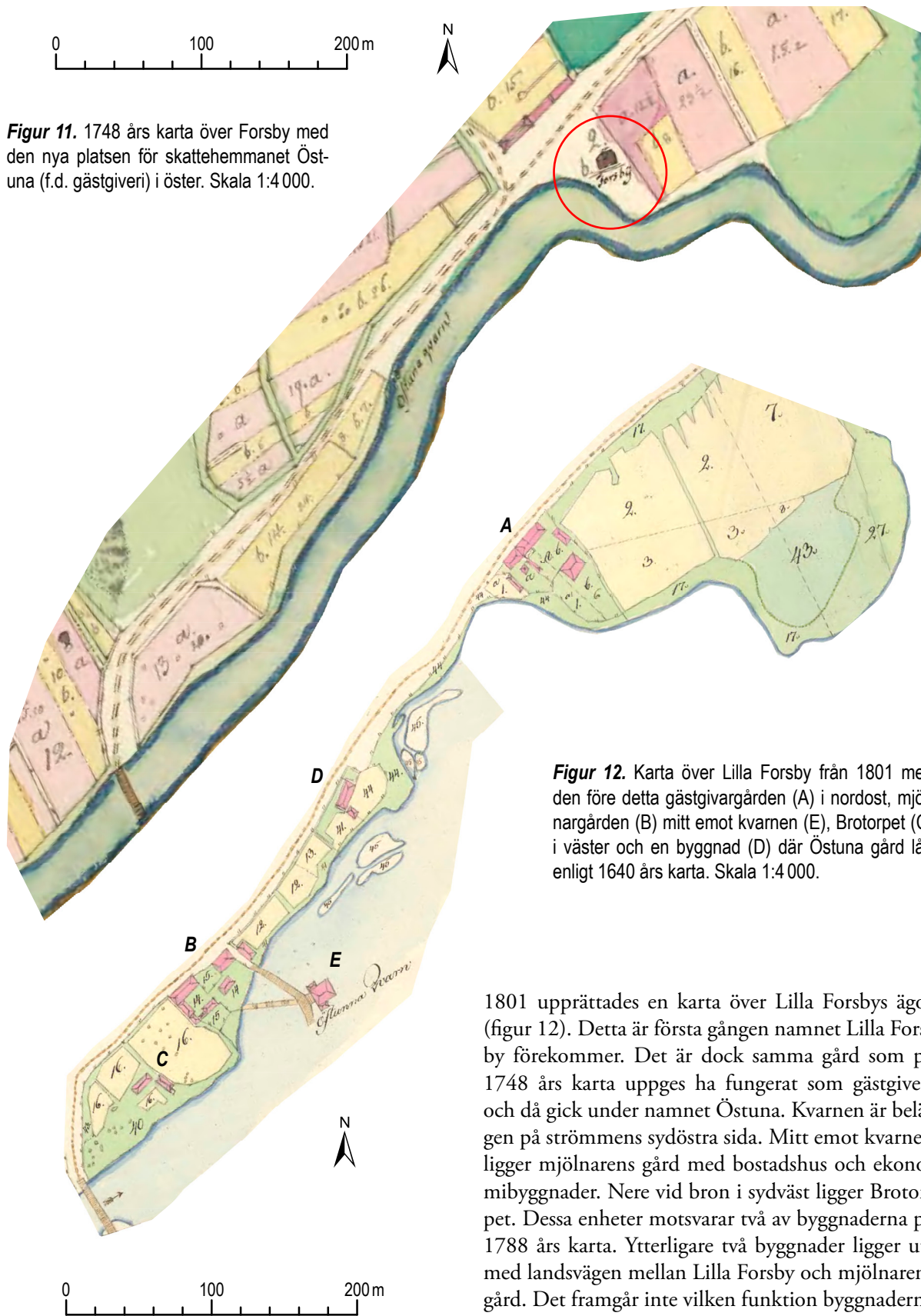
Sjelva Forsby med två gårdar låg drygt 300 meter längre mot nordväst. En av gårdarna var ett skattehemman och den andra ett så kallat akademihemman som ägdes av Uppsala universitet. Gården var en av närmare 400 gårdar som Gustav II Adolf donerade till Uppsala universitet 1624. Avkastningen från gårdarna skulle gå till att starta en högre aka-

demisk utbildning i Sverige då administratörer och diplomater behövdes i stormakten. Marken förvaltas än idag av Uppsala akademiförvaltning och avkastningen går till utbildning och forskning (e-post Curt Malmenstedt 2019-01-21). En del av utredningsområdet ingick i akademihemmanet men såldes till Mälarenergi inför den planerade byggnationen.

På 1748 års karta över Forsby (figur 11) har Forsby skattehemman flyttats knappt 500 meter öster ut till en plats mellan landsvägen och Hedströmmen. Enligt kartans text har denna gård fram till 1748 fungerat som gästgiveri. Namnet Östuna kvarn står skrivet i åfåran men själva platsen för kvarnen är inte utmärkt.

På den karta som upprättades i samband med att grannarna uppströms klagat på översvämningar 1788 (figur 6, sida 13) finns Östuna bro i sydväst och själva kvarnen och dammvallen i nordost. En bro löper över till kvarnbyggnaden på strömmens sydöstra sida. På nordvästra sidan finns också tre husymboler, två av dessa är sannolikt bostadshus medan det tredje kan utgöra den tidigare kvarnen. Eftersom kartan främst rör uppmätningen av Hedströmmens vattennivåer finns ingen övrig information på kartan.

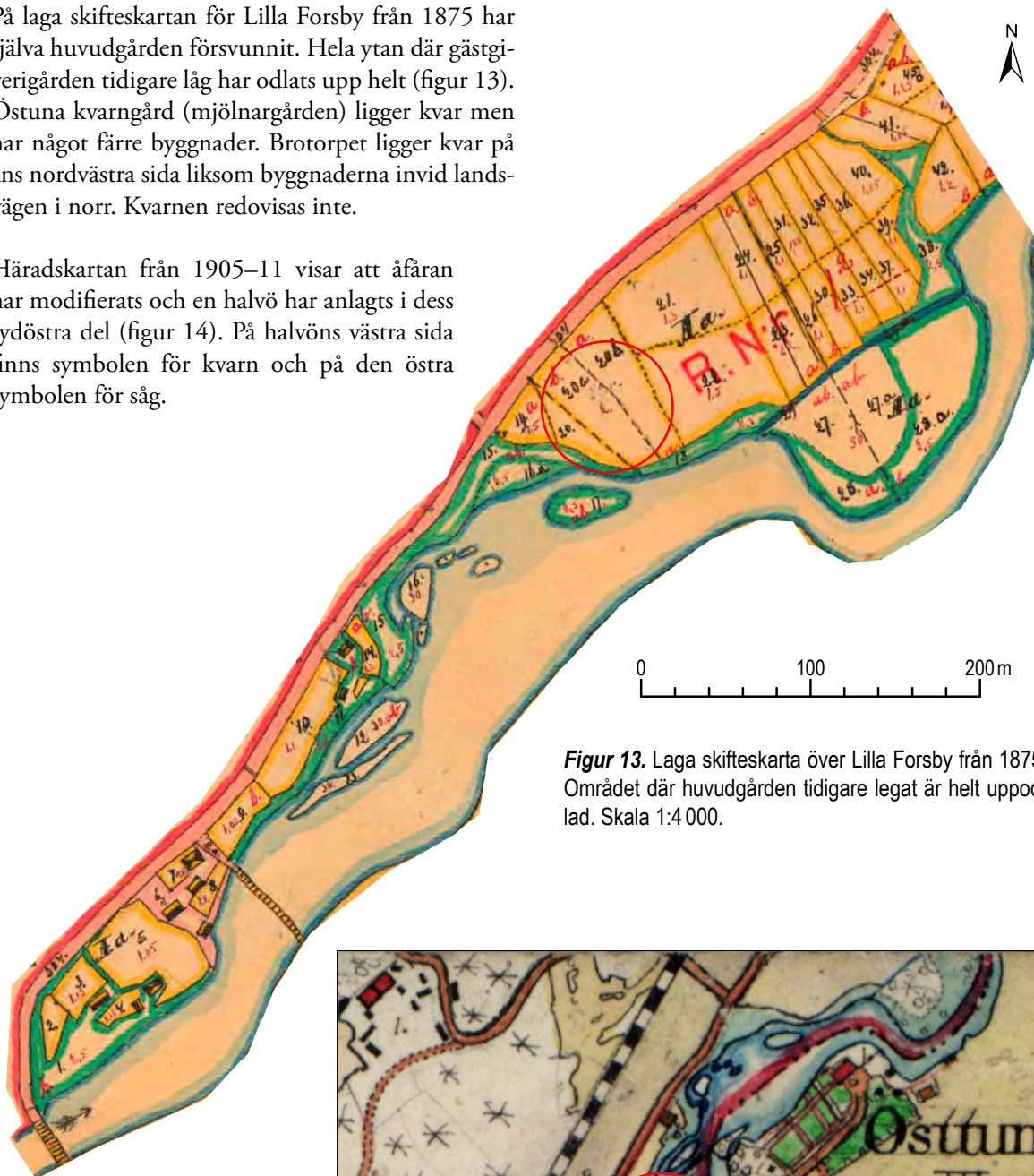
Figur 11. 1748 års karta över Forsby med den nya platsen för skattehemmanet Östuna (f.d. gästgiveri) i öster. Skala 1:4 000.

Figur 12. Karta över Lilla Forsby från 1801 med den före detta gästgivargården (A) i nordost, mjölnargården (B) mitt emot kvarnen (E), Brotorpet (C) i väster och en byggnad (D) där Östuna gård låg enligt 1640 års karta. Skala 1:4 000.

1801 upprättades en karta över Lilla Forsbys ägor (figur 12). Detta är första gången namnet Lilla Forsby förekommer. Det är dock samma gård som på 1748 års karta uppges ha fungerat som gästgiveri och då gick under namnet Östuna. Kvarnen är belägen på strömmens sydöstra sida. Mitt emot kvarnen ligger mjölnarens gård med bostadshus och ekonomibyggnader. Nere vid bron i sydväst ligger Brotorpet. Dessa enheter motsvarar två av byggnaderna på 1788 års karta. Ytterligare två byggnader ligger utmed landsvägen mellan Lilla Forsby och mjölnarens gård. Det framgår inte vilken funktion byggnaderna har. De ligger dock på samma plats som det som beskrivs som Östuna gård, tillhörande Forsby, på 1640 års karta.

På laga skifteskartan för Lilla Forsby från 1875 har själva huvudgården försvunnit. Hela ytan där gästgiverigården tidigare låg har odlats upp helt (figur 13). Östuna kvarngård (mjölnargården) ligger kvar men har något färre byggnader. Brotorpet ligger kvar på åns nordvästra sida liksom byggnaderna invid landsvägen i norr. Kvarnen redovisas inte.

Häradskartan från 1905–11 visar att åfåran har modifierats och en halvö har anlagts i dess sydöstra del (figur 14). På halvöns västra sida finns symbolen för kvarn och på den östra symbolen för såg.

Figur 13. Laga skifteskarta över Lilla Forsby från 1875. Området där huvudgården tidigare legat är helt uppodlad. Skala 1:4 000.

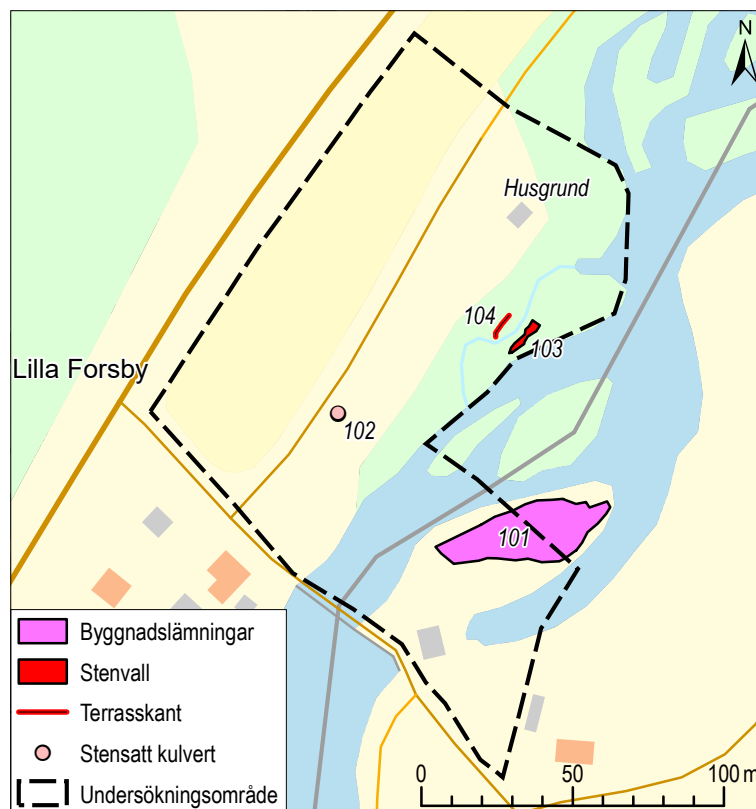

Figur 14. Häradsekonomska kartan från 1905-11 med den anlagda halvön med såg och kvarn. Skala 1:8 000.

RESULTAT

Inventering

Det aktuella utredningsområdet var drygt 11 000 m² (figur 15). Stora delar av området i och omkring strömmen har uppenbart modifierats i olika tider (figur 16). Den ursprungliga topografin var svår att urskilja. Ytan närmast ån var väldigt igenväxt och omrörd av senare tiders rinnande vatten. Inga tydliga konstruktioner kunde konstateras förutom nedanför husgrunden längst i norr. Halvön som ligger mellan dammen och kraftstationshuset (figur 17) är anlagd efter 1875 då en kvarn och en såg byggdes. Båda dessa anläggningar finns på Häradskartan från 1905–11. I fält kunde man bitvis ana strukturer i form av upphöjningar och stenrader (101) men området var allt för omrört och överväxt för att man skulle kunna avgöra deras funktion. Halvöns västra kant var bitvis stensatt.

Figur 15. Utredningsområdet på karta. Skala 1:2500.

Figur 16. Översiktsbild över ytan som blev föremål för sökschaktning. Foto från sydost. Spridningstillstånd från Lantmäteriet.

Figur 17. Den anlagda halvön med den ungefärliga platsen för kvarnen enligt Häradsekonomiska kartan. Foto från nordost.

Figur 18. Kulvert under den gamla landsvägen. Foto från sydöst.

Den tidigare landsvägen mellan Köping och Arboga löper genom området och består endast av två nästan helt igenväxta hjulspår. På ett ställe fanns en stensatt kulvert (102) under vägen (figur 18). Den var endast synlig på vägens sydöstra sida och i själva vägbanan fanns ett hål där stenar rasat in. På 1875 års karta finns vad som skulle kunna vara en liten bro på den aktuella platsen.

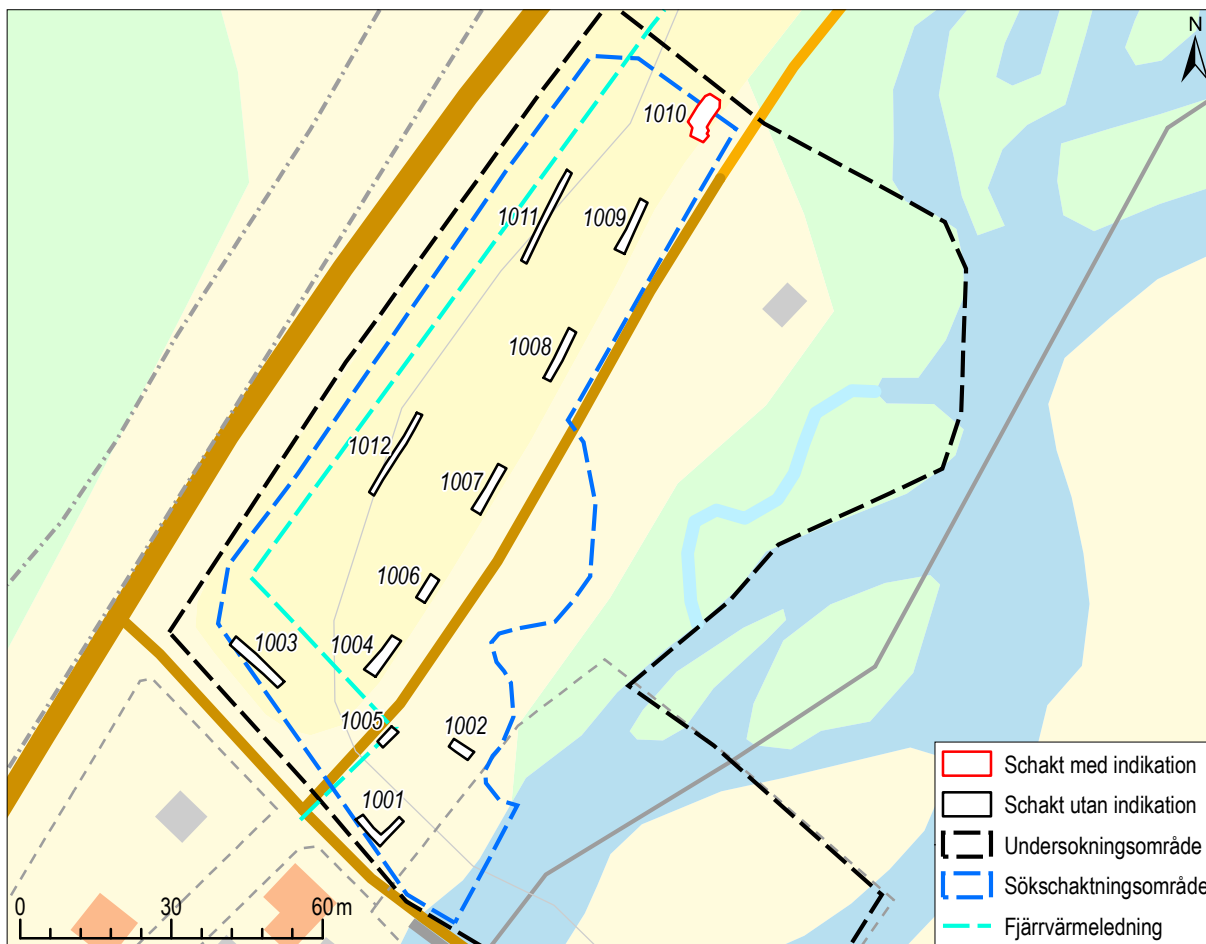
I norra delen av området, mellan den äldre landsvägen och ån, fanns rester av ett bostadshus. Husgrunderna gav ett relativt modernt intryck med partier gjutna i betong (figur 19). I rivningsmassorna fanns tvättfat av porslin och radiatorer av 1900-talstyp. Det är oklart hur långt fram i tiden huset varit bebott. De sopor som fanns i anslutning till huset var delvis från 1970-talet. I den omgivande trädgården fanns fruktträd och bärbuskar och ytan var kraftigt igenväxt. Öster om trädgården sluttade marken brant ned mot ån och i slänten fanns en jordkällare ingrävd. Inga äldre strukturer kunde iakttas på platsen för huset. Utmed ån nedanför jordkällaren fanns rester av en stensatt kant (104) och en stenvall (103) (figur 20). Vilken funktion dessa haft och hur gamla de är kunde inte avgöras.

Figur 19. Rester av det rivna huset i norr. Foto från sydväst.

Figur 20. Stenvall 103 i områdets norra del. Foto från nordost.

Figur 21. Sökschaktningsområdet. Skala 1:1 500.

Sökschaktning

Sökschaktningen utfördes i den del där den nya bäckfäran skulle anläggas samt i den del där schaktmassor skulle placeras (figur 21). En stor mängd ledningar (el, fjärrvärme, fiberkabel) fanns i området vilket påverkade hur schakten kunde fördelas. Slänten ned mot strömmen närmast bron var brant och bestod av stenkross och kunde inte undersökas.

Inom området grävdes 12 schakt med en sammanlagd yta på 230 m² vilket utgör ca 3 % av det utpekade undersökningsområdet. Den planerade metall-detekteringen kunde inte utföras på grund av tjäle.

Tre schakt förlades till ytan närmast ån i söder som visade sig ha markberetts och planats ut. Dessutom löpte en avloppsledning i ytans södra kant. I denna del förväntades eventuella rester av den tidigare mjölnargården kunna påträffas. Endast enstaka tegel och rundade stenar samt sentida sopor fanns i schaktet. Ett schakt förlades till den tidigare landsvägen

för att se om några äldre lager eller fynd kunde påträffas. Det visade sig dock att flera kabelschakt hade förstört det mesta av vägen och inga tydliga strukturer kunde urskiljas (figur 22). Vid schaktningen hittades en hästsko av senare typ liggande löst i kabelschaktets kant.

Nio schakt förlades till åkermarken i områdets västra del. Närmast vägen i väster löpte en fjärrvärmeledning. Ploglagret var mellan 0,2–0,3 meter djupt och schaktens botten bestod av lera. I ett av schakten (1008) påträffades en hästsko, en så kallad fliksko, som kan dateras till 600–1200-tal.

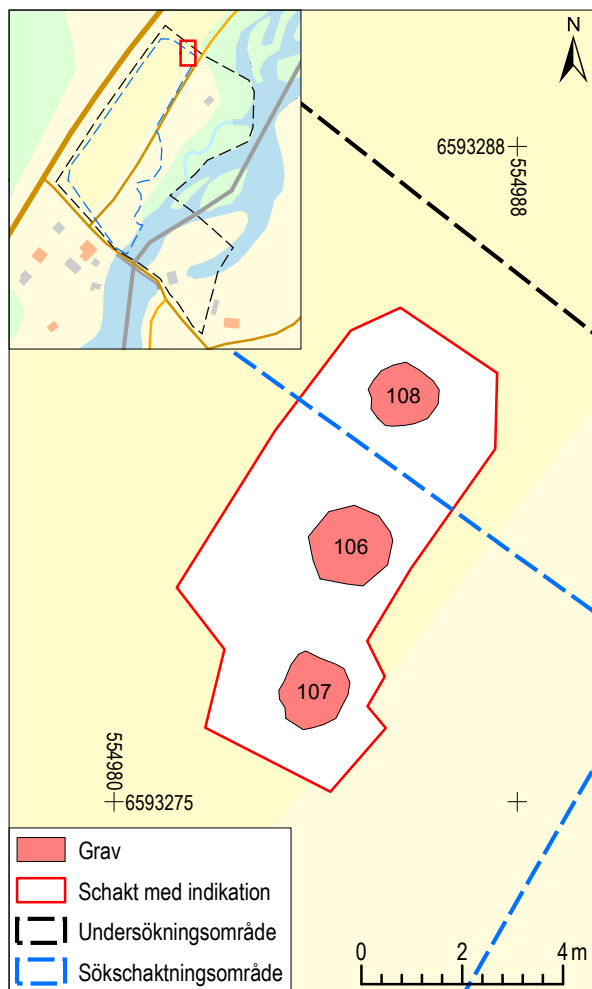
Åkerytan sluttade svagt mot söder och längst i norr planade den ut till en platå. Jordmånen på platån bestod av silt. I schaktet längst i norr (1010) påträffades vad som tolkats som tre flatmarksgravar (106, 107, 108). Dessa låg tillsynes i rad utmed den äldre vägen men vek av något mot norr och avståndet mellan dem var cirka 1,5 meter (figur 23 och 24). Anläggningarna undersöktes inte.

Figur 22. Vid schaktning i vägen visade det sig att den var kraftigt skadad av ett ledningsschakt. Foto från nordost.

Figur 23. De tre anläggningarna påträffades under ploglagret. Foto från söder.

Figur 24. Grav 106, 107 och 108. Skala 1:150.

Anläggningarna bestod av stenansamlingar med en diameter mellan 1,30 och 1,55 meter och hade tydliga nedgrävningskanter. Den mellersta och största (106) hade en stenfri yta i mitten (figur 25). Den sydligaste (107) innehöll mindre sten och var något mer oregelbunden än de övriga samt innehöll sot och kol (figur 26). Ett kolprov (provnr 213) från anläggningen daterades till 250–430 e.Kr. 2Ω. I ploglagret ovanför anläggningarna påträffades enstaka fragment av bränd lera. Den framrensade ytan var helt stenfri förutom stenansamlingarna. Anläggningarna liknar en typ av gravar som ofta påträffas i Västmanland men det är också möjligt att de utgör stora stolphål. Underlaget av silt, till skillnad från den tunga leran i söder, talar för att platån i norr skulle kunna utgöra ett bra boplatsläge.

De lämningar som påträffades i samband med utredningen registrerades i Kulturmiljöregistret. Stenansamlingarna registrerades som fornlämningar av typen flatmarksgravar och fick lämningsnummer L2019:403, L2019:405 och L2019:406. Övriga lämningar registrerades som övrig kulturhistorisk lämning. Den gamla landsvägen som löpte genom området samt den del av vägen som syntes som ett ljus stråk i åkermarken norr om utredningsområdet fick lämningsnummer L2019:344. Kvarnlämningen på den anlagda halvön fick lämningsnummer L2019:425 och den stensatta vattenrännan och stenvallen i norr fick lämningsnummer 2019:426 (figur 27 och 28).

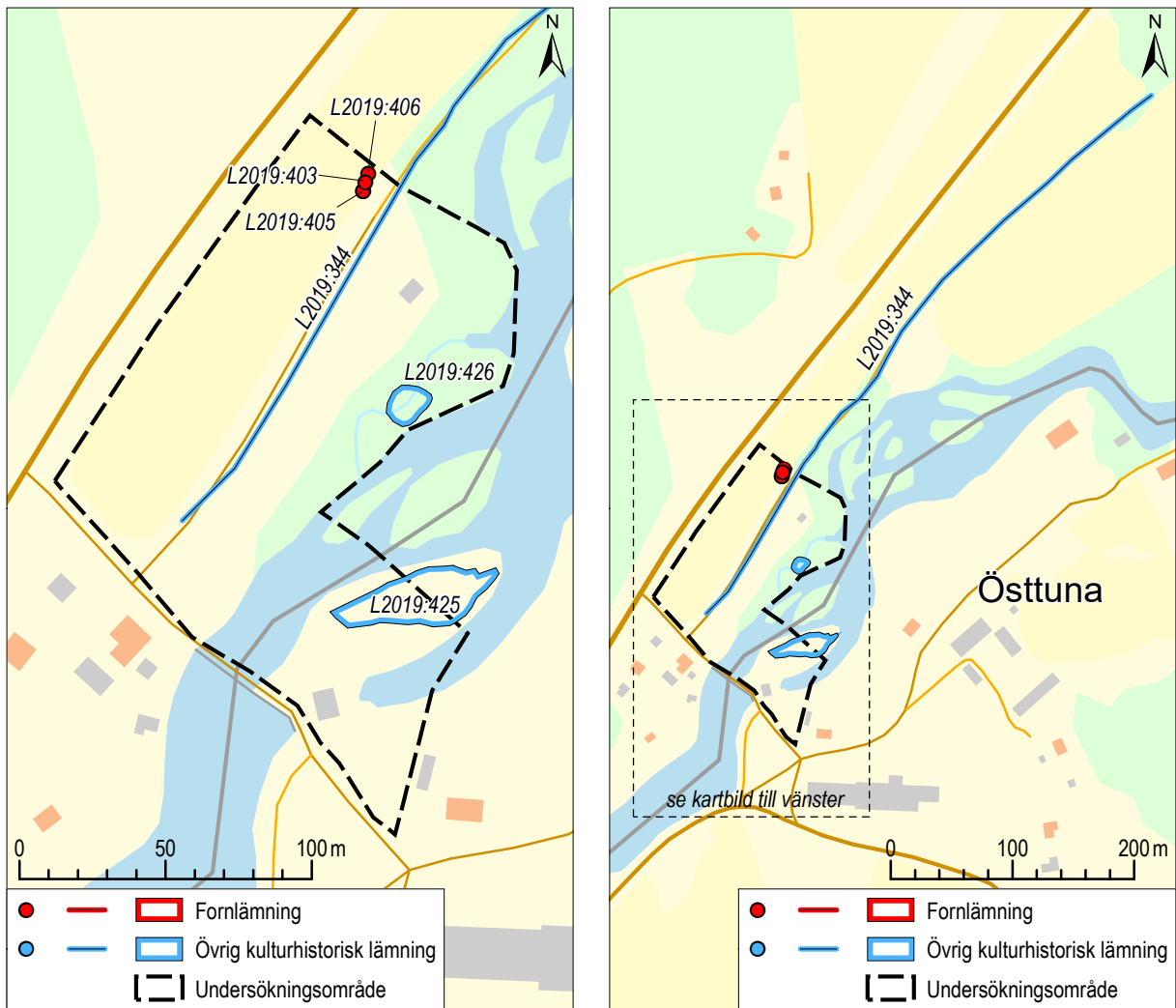

Figur 25. Flatmarksgrav 106 (L2019:403) med det stenfria området i mitten. Foto från nordväst.

Figur 26. Flatmarksgrav 107 (L2019:405) innehöll sot och kol som gav en datering till 250-430 e. Kr. Foto från nordväst.

Figur 27a och b. Nyregistrerade lämningar i Kulturmiljöregistret. Skala 1:2 500 (vänster) och 1:6 000 (höger).

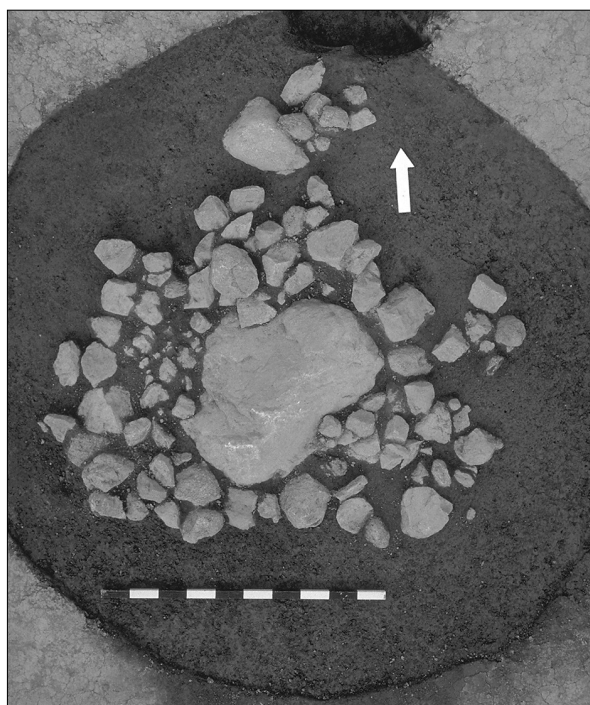
Lämningsnummer i KMR	Typ av lämning	Antikvarisk bedömning
2019:425	Kvarn	Övrig kulturhistorisk lämning
2019:426	Industri, övrig	Övrig kulturhistorisk lämning
2019:403	Flatmarksgrav	Fornlämning
2019:405	Flatmarksgrav	Fornlämning
2019:406	Flatmarksgrav	Fornlämning
2019:344	Färdväg	Övrig kulturhistorisk lämning

Figur 28. Tabell över nyregistrerade lämningar.

AVSLUTANDE DISKUSSION

Arkivgenomgången visade att det funnits en kvarn på Hedströmmens nordvästra sida som efter en brand flyttades till andra sidan strömmen någon gång under 1700-talets andra hälft. Kvarnen har legat på Forsbys mark i Köpings socken men ändå burit namnet Östuna efter gården i Björskogs socken på andra sidan strömmen. Under 1600- och 1700-talen fanns dock en gård på nordvästra sidan som tillhörde Forsby men även den kallades Östuna. Möjligen kan detta vara platsen för ett ursprungligt Östuna som sedan av någon anledning flyttades. När gården Östuna dyker upp på kartorna under 1600-talet ligger den på sydöstra sidan av Hedströmmen, ca 300 meter från platsen för kvarnen.

I Västmanlands sydöstra del löper flera rullstensåsar i nordsydlig riktning. På åsarna ligger en stor mängd gravar och gravfält. I området kring Kolbäck har flera sådana gravfält undersökts och visat sig vara från senare delen av förromersk järnålder och äldre romersk järnålder. Karakteristiskt för gravfälten i Kolbäcksområdet är urnegropar i stenkistor där obrända djurben lagts ned tillsammans med de brända benen som i sin tur lagts i hartstätade kärl. Skelettgravar förekommer parallellt med urnegroparna (Hallgren 2008).

Figur 29. Den inre gravkonstruktionen i A181 i Bastubacken i Tortuna som undersöktes 1994 (Wikborg 1996). Lodfoto.

Gravfälten som ofta ligger längs viktiga kommunikationsleder eller centralt i bygden, har troligtvis fungerat som något slags bygdegravfält och använts av flera gårdar. Vad beträffar gravarnas utseende är variationen och mångfalden stor. Gemensamt för äldre järnålderns gravar är att de ofta är vällagda till skillnad från gravar från yngre järnåldern (Wikborg 1996, Hallgren 2008 med där anförd litteratur).

Vissa av de urnegropar som har undersökts på olika platser i Västmanland, till exempel Bastubacken (figur 29), Lundbacken och Västerkvarn, liknar i viss mån de nu påträffade anläggningarna. Ett bra exempel är anläggning A6 vid Västerkvarn som var 1,8 meter i diameter och hade en stenfri yta i mitten. Den hade en yttre konstruktion i form av en tresidig stensättning och antogs ha varit synlig ovan mark vilket inga andra gravar inom ytan varit (Hallgren 2008). Det var svårt att avgöra huruvida de påträffade anläggningarna vid Östuna/Forsby haft markering ovan mark eftersom ytan var plöjd. Marken runt om var stenfri men en hel del röjsten låg i åkerkanten i öster. Det är möjligt att överliggande konstruktioner odlats bort och endast den del av graven som varit nedgrävd bevarats. Marken har sannolikt odlats sedan 1600-talet.

Alla anläggningarna omgavs av en tydlig nedgrävningsskant och skulle möjligen kunna utgöra kraftiga stolphål i rad, liknande dem som bland annat påträffats i Gamla Uppsala och vid Anunds hög (Beronius Jörpeland m.fl. 2017, Bäck m.fl. 2018).

Anläggningarna låg i södra delen av den ås där Högsta, Täljsta, Husta och Ullvi ligger på rad. Åsen möter Hedströmmen på den aktuella platsen och det är högst troligt att åsen utgjort en kommunikationsled mellan järnåldersbyarna. De vattendrivna anläggningar som har byggts invid forsen genom tiderna har förändrat strömmens lopp kraftigt. Det är fullt möjligt att det funnits ett vad vid Östuna/Forsby i äldre tid även om det idag förefaller omöjligt att ta sig över strömmen just här. Stolphålsraderna vid Gamla Uppsala och Anunds hög har båda anknytning till vad över vattendrag. Namnet Östuna tyder på att området utgjort en centralplats under järnåldern.

REFERENSER

Äldre kartor

ÖSTUNA OCH ÅSTA 1600

Björskogs socken, Västmanlands län
Lantmäterimyndighetens arkiv: 19-bjg-30

ÖSTUNA 1640-TAL

Björskogs socken, Västmanlands län
Riksarkivet: T3:225

FORSBY 1640-TAL

Björskogs socken, Västmanlands län
Riksarkivet: T3:152

DEL AV MÄLAREN 1700

Västmanlands län
Läns- och häradskartor
Lantmäteristyrelsens arkiv: T23

LANDSVÄGARNA GENOM VÄSTMANLAND 1731

Västmanlands län
Vägkarta
Lantmäteristyrelsens arkiv: Vk/3
Lantmätare: Abraham Hesselgren

ÖRERYD 1735

Jönköpings län
Delning, rågångsåtgärd
Lantmäterimyndighetens arkiv: 06-öre-2

ÖSTUNA NR 1 1788

Björskogs socken, Västmanlands län
Avvägning
Lantmäteristyrelsens arkiv: T7-32:1
Lantmätare: Jacob Yckenberg

ÖSTTUNA KVARN 1788

Björskogs socken, Västmanlands län
Utredning
Lantmäterimyndighetens arkiv: 19-bjg-72
Lantmätare: Jacob Yckenberg

FORSBY NR 1-2 1748

Köpings socken, Västmanlands län
Avmätning
Lantmäteristyrelsens arkiv: T32-9:1
Lantmätare: Karl Gustaf Hesselgren

FORSBY NR 1-2 1801

Köpings socken, Västmanlands län
Storskifte
Lantmäteristyrelsens arkiv: T32-9:5
Lantmätare: Johan vallmo

FORSBY NR 1-2 1875-12-31

Köpings kommun, Västmanlands län
Laga skifte
Lantmäterimyndighetens arkiv: 19-köp-220
Lantmätare: August Lejdström

ÖSTUNA KVARN, KALLSTENA KVARN 1882

Björskogs socken, Köpings socken, Västmanlands län
Gränsåtgärd
Lantmäterimyndighetens arkiv: 19-bjg-155
Lantmätare: August Lejdström

HÄRADSEKONOMISKA KARTAN

Valskog, Örebro
Rikets allmänna kartverks arkiv: J112-73-14

Arkiv

HUSFÖRHÖRSLÄNGDER, KÖPINGS STADSFÖRSAMLING
1729 SE/ULA/10695/A/1

HUSFÖRHÖRSLÄNGDER, KÖPINGS LANDSFÖRSAM-
LING 1732-1898 SE/ULA/10691/A/1a till SE/
ULA/10691/A/20

FÖRSAMLINGSBÖCKER KÖPINGS, LANDSFÖRSAM-
LING 1899-1919 SE/ULA/10691/AII/1 till SE/
ULA/10691/AII/5.

DÖD- OCH BEGRAVNINGSBOK, KÖPINGS LANDSFÖR-
SAMLING 1750-1774 SE/ULA/10691/F/1 bild 27.

Litteratur

BERONIUS JÖRPELAND, L., GÖTHBERG, H., SEILER, A. & WIKBORG, J. (RED.) 2017. *at Upsalum - människor och landskapande: Utbyggnad av Ostkustbanan genom Gamla Uppsala : arkeologisk undersökning : Uppsala län, Uppland, Uppsala kommun, Uppsala socken, Gamla Uppsala 20:1, 21:13, 21:27 m.fl., Uppsala 134:4, 240:1, 284:2, 586:1, 597:1, 603:1, 604:1, 605:1 och 606:1*. Arkeologerna.

BJÖRNÄNGER, O. 1960. *Ur Köpings Medeltidshistoria*. Köping.

BJÖRNÄNGER, O. 1974. *Köping från forntid till nutid*. Köping.

BÄCK, M., JONSSON, K., LINDEBERG, M. OCH SANMARK, A. *Tingsplatsen vid Anundshög Medeltida tingsstuga och järnålderslämningar i Badelunda Arkeologisk forskningsundersökning Fornlämning Västerås 431:1 Långby 7:3 Badelunda socken Västerås stad Västmanlands län Västmanland*. Stiftelsen Kulturmiljövård, Rapport 2018:17

HALLGREN, A-L. 2008. *Täktskadade gravar vid Västerkvarn. Fem romartida brandgravar på 15 m2*. Ar-

keologisk undersökning. RAÄ 224, Strömsholm 8:1, Kolbäcks socken, Västmanland. Kulturmiljövård Mälardalen. Rapport 2008:72.

Intressant fynd i åker i Forsby. Artikel i Köpingsposten 1951-06-22.

LINNÉ, C. VON 2005. *Carl von Linnés västgötaresa*. [Ny utg.] Stockholm

NORDISK FAMILJEBOK. 1909. *Uggleupplagan Gossler-Harris*.

WIKBORG, J. (RED) 1996. *Bastubacken – ett gravfält från äldre romersk järnålder, RAÄ 73, Tortuna socken, Västmanland*. Tryckta rapporter från Arkeologikon-sult AB, nr 15.

Otryckta källor

BREV FRÅN RIKSANTIKVARIÉÄMBETET TILL KÖPINGS MUSEUM. ATA 135/52.

SAOB Vantmakeri http://www.saob.se/artikel/?unik=V_0233-0058.1t7r (2019-01-24).

CURT MALMENSTEDT, jordbrukschef, Uppsala Akademiförvaltning, e-post 2019-01-21.

Bild

DIGITALT MUSEUM, SÖKORD FERDINAND BOBERG <https://digitaltmuseum.se/021017049956/gastrikland-torsakers-sn-kvarn-vid-asmundshyttan-teckning-av-ferdinand> (2019-01-29)

ADMINISTRATIVA OCH TEKNISKA UPPGIFTER

Länsstyrelsens diarienummer:	431-2644-2018
Datum för beslut:	2018-11-01
Uppdragsnummer i Fornreg:	201900040
Arkeologikonsults projektnr:	2018:3228
Beställare:	Mälarenergi Vattenkraft AB
Typ av undersökning:	Arkeologisk utredning
Utförande fältarbete:	November 2018
Län:	Västmanland
Landskap:	Västmanland
Kommun:	Köping och Kungsör
Socken:	Köping och Björskog
Fastighet:	Forsby 1:19 och 1:3 samt Östtuna 1:3

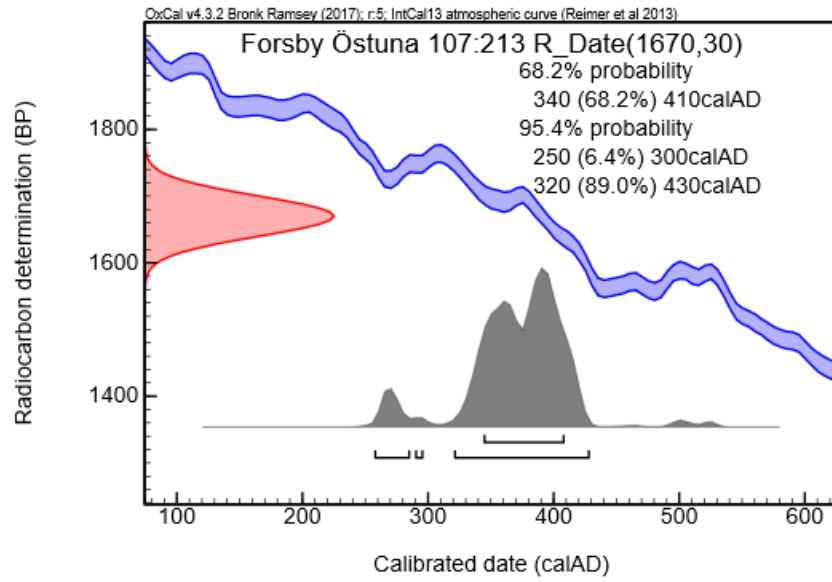
BILAGA 1. SCHAKTBESKRIVNING

Schakt-nr	Area	Djup	Beskrivning	Anläggningar
1001	18	0,4-0,5	Omrörda jordlager med tegel, grus, sand, rundade stenar. Botten av lera.	
1002	10	0,5	Myllig lera, botten av lera. Elkablar (ej i bruk) löpte tvärs öven schaktet.	
1003	25	0,5	Ploglager 0,3 m, därunder lera.	
1004	20	0,5	Ploglager 0,3 m, därunder lera.	
1005	7	1,2	I äldre väg. I schaktets västra halva var ett kabelschakt. I östra delen var ett kompakt lager med grus, ca 0,3 m, därunder lösare grus ca 0,6 m, i botten torvig lera. Fynd av hästsko och grov spik.	
1006	11	0,40-0,50	Ploglager 0,3 m, därunder lera. Täckdike i norra delen, löpte ned mot äldre kulvert i öster.	
1007	20	0,5	Ploglager 0,3 m, därunder lera. I norra delen ett stenskott stolphål med stolprest. Recent.	
1008	18	0,5	Ploglager 0,3 m, därunder lera. Fynd av hästsko.	
1009	20	0,5	Ploglager 0,3 m, därunder lera.	
1010	33	0,3-0,5	Ploglager 0,2 m, därunder silt 0,2 m, botten av sand. Tunnare ploglager i detta område. Svag förhöjning.	106, 107, 108
1011	25	0,45-0,55	Ploglager 0,3 m, därunder lera.	
1012	23	0,45-0,55	Ploglager 0,3 m, därunder lera.	

BILAGA 2. ANLÄGGNINGSBESKRIVNING

Nr	Typ	Storlek (m)	Höjd/djup/ tjocklek (m)	Beskrivning	Anmärkning
101		60x18	1,5	Ställvis rester av konstruktioner men omrört och stökigt. Natursten, spräckt sten samt enstaka tegel och betong samt metallskrot. Plan yta i N delen. Överväxt med sly och större träd.	På anlagd halvö, plats för kvarn enligt Häradskartan 1905-11. Registrerad som L2019:425
102		1,2x0,7	0,8	Stenkonstruktion under äldre väg. Av huggna stenblock, 0,4x0,5-0,4x0,9 m stora. Bildar en fyrkantig kulvert under vägen.	Inget synligt på motsatt sida av vägen.
103		13x2	0,5-0,7	Vall av 0,3-0,7 m stora rundade stenar, övermossad. Rak kant i N. Övermossad.	Registrerad inom 2019:426.
104		8	0,5	Stensatt kant. Natursten, 0,8x0,8-0,5x1,0 m stora. Övermossade.	Kant av äldre vattenränna. Registrerad inom 2019:426.
105				Utgår	
106	Grav	1,55 m i diam	0,3	Rund. Tätt lagda naturstenar 0,1x0,1-0,3x0,4 m stora. Stenfritt område i mitten. Nedgrävningskant synlig runt om.	Möjlig urnebrandgrav. I rad med 107 och 108. Registrerad som L2019:403.
107	Grav	1,4x1,2	0,2	Rundad. Glest lagda naturstenar, 0,1x0,2-0,3x0,3 m stora. Sot och kol i mitten. Tydlig nedgrävningskant runt om. Enstaka bränd lera i åkern ovan anläggningen.	Möjlig urnebrandgrav. I rad med 106 och 108. Daterat till 250-430 e.Kr. Registrerad som L2019:405.
108	Grav	1,3 m i diam	0,35	Rund. Tätt lagda naturstenar 0,1x0,1-0,3x0,4 m stora. Nedgrävningskant synlig runt om.	Möjlig urnebrandgrav. I rad med 107 och 106. Registrerad som L2019:406.

BILAGA 3. ¹⁴C-ANALYS

International Chemical Analysis Inc.
10585 NW 53rd ST.
Sunrise, FL 33351

Summary of Ages

Submitter Name: Asa Berger
Company Name: Arkeologikonsult
Address: Optimusvagen 14 19434 Upplands Vasby Sweden
Date Received: December 31, 2018
Date Reported: January 22, 2019

ICA ID	Submitter ID	Material Type	Pretreatment	Conventional Age	Calibrated Age
18C/1262	Forby 213	Charcoal	AAA	1670 +/- 30 BP	Cal 250 - 300 AD (6.4%) Cal 320 - 430 AD (89.0%)

- Calibrated ages are attained using INTCAL13: **IntCal13 and Marine13 Radiocarbon Age Calibration Curves 0–50,000 Years cal BP**. *Paula J Reimer, Edouard Bard, Alex Bayliss, J Warren Beck, Paul G Blackwell, Christopher Bronk Ramsey, Caitlin E Buck, Hai Cheng, R Lawrence Edwards, Michael Friedrich, Pieter M Grootes, Thomas P Guilderson, Hafliði Hafliðason, Irka Hajdas, Christine Hatté, Timothy J Heaton, Dirk L Hoffmann, Alan G Hogg, Konrad A Hughen, K Felix Kaiser, Bernd Kromer, Sturt W Manning, Mu Niu, Ron W Reimer, David A Richards, E Marian Scott, John R Southon, Richard A Staff, Christian S M Turney, Johannes van der Plicht. Radiocarbon 55(4), Pages 1869-1887.*
- Unless otherwise stated, 2 sigma calibration (95% probability) is used.
- Conventional ages are given in BP (BP=Before Present, 1950 AD), and have been corrected for fractionation using the delta C13.

Rapporter från Arkeologikonsult 2019:3228